

Ljubljane zopet v Ljubljano nazaj. Kogar iz vrsta spoštovanih in velecenjenih bralcev „Novic“ mika, pospremljati me v duhu na enem izmed poslednjih, naj bo zagotovljen, da mi bo prijeten popotni tovariš. Hodila bova po krajih, ki ga bodo z manj vred morda prav zelo zanimali. Kar pa bo pri tem še največ vredno, bo to, da razun naročnine za „Novice“ ne bo stalo popotovanje niti krajcarja. Na noge tedaj!

* * *

I.

Iz Ljubljane v Zagreb.

Leto 1891. ostalo bo v zgodovini dveh odličnih narodov avstrijskih, češkega in hrvatskega, zapisano z zlatimi črkami dotlej, dokler bosta ona štela čase, in shranjevala listine dogodivščin svojih. Kakor je znano, priredila sta bila to leto ona v junih glavnih mestih, v Pragi in Zagrebu, sloveči jubilarni izložbi. Prva, praška, zaslužila si je, če ne častni naslov svetovne, vsaj pa z vso pravico evropske znamenitosti; ogledalo si jo je blizu pol-tretji milijon obiskovalcev, in vsi: od Njegovega ces. kralj. apostolskega Veličanstva presvitlega vladarja Franc-Jožefa I. samega doli do najpriprostejšega seljana; od bogataša-milijonarja doli do največjega siromaka; od znanstveno najbolj učenega strokovnjaka, bodi si katere že koli véde do najnižje stopnje izobraženja; od daljnega inostranca do najbližjega domačina, — vsi so bili v svoji sodbi edini: slavni narod češki se je s svojo izložbo prekosil samega sebe. A tudi Hrvatskej godila bi se največja krivica, ako bi se jej častno ne priznalo, da je s svojo izložbo v Zagrebu pokazala orjaški kulturni napredek v teku petdesetih let, odkar je v življenje stopilo njeno „gospodarsko društvo.“ Vsi resnico- in pravico-ljubni časniki: domači, inostranski in tudi inozemski so toliko in tako častno pisali o obeh razstavah; tako mikavno, da! djal bi: tako čarobno vabili domačine, inostrance in inozemce v Prago in Zagreb, da si nihče ni zamogel odreči obiskanja ene ali druge izložbe, kdor je količkaj čutil kaj živega v sebi, in so mu — se vé — dopuščale to njegove gmotne moči. Moji malenkosti bila je sreča mila, priti Zagreb, in če vzamem pero v roke, da bi o tem potovanju kaj površnega zapisal, bom zahajal s tem le mojega starega, od dolgih let mi priljubljenega „konjička.“ Ob enem naj bodo pričujoče potopisne črtice tudi moj skromni literarni donesek k jubilarnemu, t. j. petdesetemu tečaju „Novic“.

Pričetek mojega potovanja ni bil ravno prijazen in mikaven. Bilo je namreč proti 12. ponočni uri 11. oktobra 1891, ko sem korakal v društvu preblagega mi bitja proti ljubljanskemu južnemu kolodvoru. Nad mesto in okolico razgrnila je bila pusta in mrzlotna jesenska megla svojo neprijetno odejo. Namesto v toplo posteljo pa zasesti nekurjeni železnični voz gotovo ni najprijetnejše, tem manj, ker je bilo že naprej pričakovati, da nam bo gosta megla skozi savsko dolino proti Zidanemu mostu skoz in skoz ostala zvesta, kratko malo pa ne prijetna tovaršica. In tako bilo je tudi.

Prevozivši ne ravno prenaglo postaje: Zalog, Laze in Kresnice dospeli smo n. pr. v eni uri v Litijo. Odkar nisem bil več ondi, zrastle je na zapadni strani kolodvora mnogo novih poslopij, ki menda obsegajo v svojih prostorih novo mehanično predilnico. V megleni noči se ni dalo mnogo viditi; v spomin pa so se mi vendar silile besede modrega moža, ki je djal: „Nove tovarne vstajajo, stare pa razpadajo.“ Tudi je resnično, da tovarne odtegujejo mnogo dobrih delavnih močij poljedelstvu, ki vendar vsem ljudem prideluje ljubi kruhek in živež, kar se pač ne da tako ponarejati, kakor n. pr. vino, mleko itd. Gotovo se pa ne da tudi tajiti, da so bili oni časi srečnejši, ko je bilo manj tovarn, ljudstvo pa si je služilo kruh sicer v potu svojega obraza, vendar pa bolj zadovoljno, kakor marsikje dandanes. To sem omenil, se ve, le memogrede. — Pristavim naj tudi še, da sem bil o nekem prejšnem bivanju v Litiji podvzel od tam izlet na visoko-ležeči grad Bogensperk (Wagensberg), nekdanjo lastnino slavno-znanega Valvazorja. Od mladinskih let namreč sem želel obiskati kraj, kjer je ta preslavni rodoljub literarno deloval za čast in proslavo svoje domovine, vsled česar je pa tudi popolnoma obožal in osiromašil. Prijazni hišnik mi je bil sicer radovoljno razkazal vse prostore obširne grajščine, tedaj tudi one, kjer so o Valvazorjevem času delovali poleg pisateljev zlasti bakrorezci in nahajale se za to potrebne tiskarne. Se ve, da je po onih prostorih zdaj vse predrugačeno. Nekaka otožnost se me je bila polotila, ko sem vidil, da od vseh literarnih del neumrljivo-slavnega Valvazorja je ostal na Bogensperku ohranjen le en zvezek (III. knjiga „Slave Kranjske vojvodine“, ki med drugim opisuje gradove itd. tedanje naše domovine.) Bog zna, ali sedanjemu lastniku knezu Windischgratz-u ni moč pridobiti vseh literarnih del slavnega Valvazorja? Za književno-izobražene obiskovalce Bogensperk-a bili bi to jako zanimivi predmeti občudovanja, kaj se je v tej grajščini pred dve sto leti napisalo in deloma tudi natisnilo.

Od Litije naprej so sledile postaje: Sava, Zagorje, (ki so znane zarad bogatih premogovih jám), Trebovlje, Hrastnik, ter smo dospeli poslednjič okoli $\frac{1}{2}$ 3. ure na Zidani most. (Dalje nasl.)

Poučni in zabavni drobiž.

Severni tečaj. Mnogi so se že prizadevali učenjaki, da bi prišli k severnemu tečaju. Skušali so že tja priti z ladijami, čolni in sanmi. Vsi ti poskusi so se ponesrečili. Profesor matematike na neki gimnaziji v Atenah je sedaj izumil posebni parovoz, s katerim se bode moglo voziti po zimi po ledu. Ta parovoz bode hkratu dajal toploto. Izumitelj misli, da bi se s takim strojem v 20 urah z otoka Spitzbergen pride do severnega tečaja, kajti stroj bode prevozil 80 kilometrov v vsaki uri.

Veter in elektrika. V Angliji so začeli silo vetra uporabljati za proizvodnjo elektrike. Kakor goni sapa mline, ravno tako sedaj goni električne stroje. Ker pa veter vedno ne vleče, imajo posebne naprave za nabiranje elektrike. Tako jo nabere za ves teden. Pokazalo se je, da se na ta način najceneje da po mestih uvesti in vzdrževati električna razsvetljava.